

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL YAPISI VE EŞİTSİZLİK

İlker İhsan BAYTUGAN*

Türkiye’nin toplumsal yapısını analiz ederken konuya ilişkin esaslar üzerinde durmalı ve bu temellerin oluşum süreçlerini geçmişten günümüze denk incelemelidir. İstenilen sonuca ancak bu şekilde ulaşır ve Türkiye’nin toplumsal yapısı üzerindeki gelişimini, değişimini ve etkisini gözler önüne serilebilir.

Cumhuriyetin ilânından 97 yıl geçmesine rağmen Osmanlı Devleti’nin toplumsal yapısından bir takım izler taşımaya devam etmektedir. Bu durum gayet olağan karşılanmakla birlikte 5000 yıllık Türk tarihi boyunca süregelen yapısal davranışlar, vazgeçilmez bir şekilde hâlen sürmektedir. Bu durumu bir örnek ise ‘*Her Türk Asker Doğar*’ sözü ile özetlemek mümkündür. Osmanlı İmparatorluğu’nun yükselme, gerileme dönemleri toplumsal yapının gelişimi ve değişiminde dikkat çekmektedir. Osmanlı’nın yükselme döneminde Yavuz Sultan Selim’in başarılarından biri olan Topkapı Sarayı’ndaki hazinenin tamamen doldurulması toplumsal yapının belirlenmesinde etkin rol oynayan mali unsurun, önemine dikkat çekilmesine en büyük örnektir. Şüphesiz ki kazanılan savaşlardan elde edilen ganimetler ve düzenli bir şekilde uygulanan vergi sistemi ekonominin yükselmesinde en büyük faktör olmuştur. Ancak Osmanlı’nın gerileme dönemi, Karlofça Antlaşması’ndan (1699) Yaş Antlaşması’na (1792) kadar geçen süre ve geri dönüşü olmayan çöküş sürecinde kaybettiği savaşlar ve bu yenilgilerden doğan itibar kayıpları, bununla beraber gelen vergilendirme sistemindeki yanlış politikaların uygulanması ekonominin hızlı bir şekilde kan kaybetmesine neden olmuştur. Kapitülasyonların genişletilmesi ve alınan dış borçlar ile imparatorluğun parçalanması kaçınılmaz olmuştur.

Türkiye, küresel sistemin içerisinde bugün G-20 içerisinde yer alsa bile sahip olduğu dış borçlar ekonomiyi zaman zaman etkileyebilmektedir. Bu etki ulusun yaşam standartlarına olumsuz bir şekilde yansiyabilmektedir. Toplumsal yapının oluşmasında ele alacak ikinci konu ise Osmanlı’nın toplumsal ve kültürel birikimidir. Osmanlı, temel olarak iki ana sınıftan oluşmakta idi. Bunlar Askerî ve Reaya sınıfları olmakla birlikte askerî sınıfı padişahın temsilcileri olan askeriye ve ilmiye sınıfı iken; ‘*Reaya*’ ise tüccar ve köylü sınıfından oluşmaktaydı. Askerî sınıf Osmanlı’nın savunulmasında ve sefere çıkarken önemli bir rol oynamaktaydı. Osmanlı’da korunan bir sınıf olan askerî sınıf ‘*Batılılaşma*’ akımının ve ardı sıra gelen reformların etkisi ile bu sınıflar arasındaki uçurum ortadan kalkmıştır. Günümüzde askerî sınıf ayrımı fiilen bir takım nitelik gösterse bile resmen yapılmamaktadır.

Dinin etkisine incelendiğinde ise Osmanlı’da padişahın dâhi şeriata bağlı olması imparatorluğun din ile yönetildiğinin büyük bir gerçeğidir. Batılılaşma sürecinde yapılan reformlar ile birlikte dinin etkisi de önemini azaltmıştır. Cumhuriyetin ilânından günümüze kadar olan süreçte din, toplumsal bir öge olarak kalmıştır. Diğer İslam ülkelerinden ayrılmıştır.

Osmanlı’da asırlar boyu bir arada yaşayan onlarca ırk ve millet kültür karmaşası yaşamışlardır. İmparatorluğun son zamanlarında benimsenen ulusçuluk anlayışı hızla yayılmıştır. Türkiye farklı etnik kökenleri bünyesinde barındırmasına rağmen genel olarak Türk-Ulus devleti olarak tanınmaktadır. Türkiye’nin toplumsal yapısının yeniden şekillendiren olaylardan biri de ‘*Kurtuluş Savaşı*’ ve bu savaşın kazanılması ile gerçekleşen Atatürk Devrimleri olmuştur. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra imparatorluklar yerlerini ulus-devlet anlayışına bırakmıştır. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra ulus-devlet anlayışı Türkiye’de hızla

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Dördüncü Sınıf Öğrencisi

yayılmış olup ‘ulusun egemenliği’ fikri toplumsal yapısının temelini oluşturmuştur. Atatürk ilke ve inkılapları günümüz Türkiye’sinin toplumsal yapısının temelini oluşturmasında şüphesiz büyük rol oynamıştır. Atatürk ilkelerinden ‘Cumhuriyetçilik’ ve ‘Ulusçuluk’ anlayışı birbirine bağlı olmakla birlikte Türk milletinde ulusal bilinci meydana getirmiştir. ‘Halkçılık’ ilkesi ile toplumsal sınıf arasındaki uzlaşma sağlanırken ‘Devletçilik’ ilkesi ile ekonomik kalkınma ve süreklilik için yeni yollar aranmıştır. ‘Laiklik’ ilkesi ile demokrasi anlayışı toplumda gelişim meydana getirirken ‘Devrimcilik’ ilkesi ile kararlılık gösterilmiş ve bu ilkelerin devamlılığı gelecek nesillere aktarılmıştır.

Türkiye’nin toplumsal yapısını analiz ederken ‘dış dünya’, ‘ideoloji’ ve ‘sınıfsal gelişim’ gibi konulara da başvurmak gereklidir. Bu olgulardan dış dünya ile bahsetmek istenilen küreselleşme ve bunun gerektirdiği ilişkiler Türkiye’nin toplumsal yapısını her dönemde etkileyebilmiştir. Türkiye ekonomik alanda, toplumsal ve kültürel alanda gerekse tarihsel süreçte dünya düzeninde her zaman yerini almış ve etkileşim halinde olmuştur. Bu bağlamda dış dünya kavramı Türkiye’nin toplumsal yapısının oluşmasında etkilidir. Aynı şekilde ‘sınıfsal değişim’ ve ‘ideoloji’ olguları toplumsal yapıyı analiz ederken başvurulacak önemli kaynaklar olabilmektedir. Bu iki olgu birbirleri ile sürekli etkileşim halindedir. Açıklamak gerekirse *“Belirli bir ideoloji karşısında gelişen sınıf, güçlendiği takdirde ideolojiyi değiştirebilmektedir.”* Türkiye’nin toplumsal yapısını etkilemiş ideolojilere örnek olarak ‘muhafazakârlık’ gösterilebilir. Ancak Türk muhafazakârlığını Avrupa ülkelerindeki örneklerden ayırmamız gerekir.